

lení Manfreda Franka, který by mohl osvětlit, jakou pozici zaujímají tyto přednášky v jeho badatelské činnosti. Stejně tak by čtenář jistě ocenil jmenný a věcný rejstřík, který v této publikaci citelně chybí.

Ondřej Sládek

Josef Smolík – Jan Štěpán (eds.): *T. G. Masaryk ve třech stoletích. Rozhovor generací o Masarykových náboženských názorech*, Brno: L. Marek 2001, 463 s.

V březnu roku 2000, kdy uplynulo sto padesát let od narození T. G. Masaryka, se mezi mnoha dalšími akcemi konalo rovněž slavnostní shromáždění, které uspořádaly Synodní rada českobratrské církve evangelické, Evangelická theologická fakulta Univerzity Karlovy a Ústřední výbor Kostnické jednoty – sdružení českých evangelíků. Jeho cílem bylo připomenout Masaryka jako osobnost českého náboženského či přesněji nábožensko-filosofického myšlení, znovu představit jeho pojetí náboženské otázky a shromáždít podněty, které Masarykovy náboženské postoje a postoje k náboženství vyvolávají v českém intelektuálním prostředí již třetí století: po 19. a 20. promlouvá Masaryk i do století jedenadvacátého. Koncem minulého roku tak vyšel rozsáhlý sborník symbolických sto padesáti studií a jiných příspěvků (textů a úryvků z textů), které, jak říká podtitul díla, zachycují rozpravu několika generací českých myslitelů nejruznějšího ražení o Masarykových náboženských názorech.

Svým způsobem tvoří tento sborník protějšek k další rozsáhlé masarykovské publikaci, kterou ke zmiňovanému výročí vydala Nadace Jiřího z Poděbrad pro evropskou spolupráci v součinnosti s Masarykovým ústavem AV ČR a Ústavem T. G. Masaryka, o.p.s. v nakladatelství Filosofia v Praze. Jedná se o materiály mezinárodní vědecké konference konané v Praze 2.–4. března 2000, jež editoval Emil Voráček pod titulem *T. G. Masaryk. Idea demokracie a současné evropanství*. Oba sborníky sledují vlastní zřetel ve svém tematickém zaměření, přesto ale k sobě mají blízko. Nespojuje je pouze Masarykova osobnost, což je koneckonců samozřejmé, avšak mnohem víc skutečnost, že idea demokracie, evropanství a náboženství jsou problémy, které nelze oddělovat jenom při analýzách Masarykových sociálně-kulturních názorů, ale především při jakékoli úvaze o moderním evropanství vůbec a jeho podstatě zvlášť.

Z hlediska katedry filosofie brněnské Filosofické fakulty je významné, že do obou sborníků přispěli pracovníci Kabinetu pro studium díla T. G. Masaryka při katedře filosofie. Ukazuje to, že Kabinet zdárně rozvíjí dědictví svého zakladatele, prof. Lubomíra Nového, a že se v relativně krátké době stal renomovaným badatelským masarykovským centrem. Sborník *T. G. Masaryk. Idea demokracie a současné evropanství* obsahuje příspěvky Jana Zouhara „K Masarykovu pojetí krize moderního člověka“ a Heleny Pavlincové „Masaryk a idea nového náboženství“. Do recenzovaného sborníku *T. G. Masaryk ve třech stoletích* pak editoři přejali studii H. Pavlincové „Karel Vorovka o Masarykově filosofii náboženství“.

Sborník *T. G. Masaryk ve třech stoletích* je členěn do čtyř velkých kapitol, v nichž jsou soustředěny dobově a obsahově relevantní masarykovské texty. První kapitola postihuje Masarykův boj proti teokracii v období Rakousko-Uherska, druhá zahrnuje dobu „Masarykovy republiky“ až po Masarykovu smrt, ve třetí vydavatelé spojili dobu nacistické okupace a komunistické diktatury do jednoho časového celku, aby zkoumali, jak se v něm rozvíjel Masarykův odkaz, a konečně v závěrečné části shrnují příspěvky autorů, které formují pohled na Masaryka v éře po „sametové“ revoluci, jak je zde tato doba označena. V každé z kapitol nalezneme texty známých a významných osobností českého filosofického, teologického a politického života; nemá-li být opsán celý obsah, pak lze jen namátkou uvést J. L. Hromádku, F. Žilku, J. B. Kozáka, F. Linhartu, J. Šimsu, E. Rádlu, F. X. Šaldu, J. B. Součka, J. Patočku, J. B. Lochmanna, B. Komárkovou nebo S. Soušedíka. Každý z nich – typických a reprezentativních autorů, jak je nazývají editoři sborníku (s. 13) – vnáší do knihy osobní pohled a stanoviska, různorodost a polylogičnost, jež výslednému celku prospívají. Co mu naopak vůbec neprospívá a naopak spíše ubírá na kráse, je rozhodnutí publikovat holé, vědeckého a poznámkového aparátu zbavené texty, které jsou v některých případech do-

slovně úryvky. Je zřejmé, a redaktorská úprava knihy tomu nasvědčuje, že se nakonec největším problémem stalo, jak zvládnout velikost projektu na co nejmenším prostoru, minimalistickým nákladatelským požadavkům však není radno vždy ustupovat.

Do celkového hodnocení sborníku *T. G. Masaryk ve třech stoletích* tak pronikají přes všechny jeho klady (množství nashromážděných příspěvků, rozsáhlá bibliografie) i jisté rozpaky, vyvolané zejména redakční a editorskou prací. Vedle toho mám ale na mysli ještě něco jiného. Stále častěji zaznívají hlasy, že pro mladou generaci je Masaryk povytce součástí minulosti, kterou si s dneškem již nespojuje. Padne-li otázka, proč Masaryka číst a proč ho číst jinak než právě jako součást minulosti, recenzovaný sborník na ni jasnou ani přesvědčivou odpověď nedá.

Břetislav Horyna

Zdeněk Kožmín: *Modely interpretace, Patočkovské průhledy*, Brno: Masarykova univerzita 2001, 118 s.

Není to tak dávno, co literární vědec a filosof Zdeněk Kožmín, profesor Filosofické fakulty Masarykovy univerzity, publikoval neotřelou a v českém prostředí zřejmě neoriginálnější interpretaci filosofických náhledů Jacquese Derridy (*Smysl dekonstrukce. Derridovské průřezy*, Brno 1998). Nyní předložil další hermeneutické dílo, věnované nejen Patočkoví, jak říká jeho podtitul, ale rovněž problému spojování pohledů, souhledům, které míří k témuž jevu, aniž by ale nahlédaly totéž; různé osoby, různí filosofové a básníci, různá nazření, jež vlastně nemohou než směřovat k témuž, protože příliš na výběr nemáme a nikdy, už od řeckých prvomyslitelů, jsme ani neměli, si přesto zachovávají různost, odlišnost, schopnost nesplyvat v totéž, která je sice nelogická a jakoby proti rozumu, avšak zároveň asi jediná, jež zlehka a bez přesnějších kontur, vzdor tomu ale nepominutelně načrtává možnou cestu k odpovědi na otázku, proč je vůbec filosofie a ne nic, když by druhá varianta nebyla o nic neschůdnější než je ta první. Rozlišování v souhlednosti není úkol interpreta, člověka, jenž ovládá umění výkladu, jak nikoli bezdůvodně označovali rozumějící hermeneutiku staří. Ve smyslu, který, domnívám se, sleduje Kožmín, je pro účelnou a něco odkrývající diferenciaci ve filosofických souhledech nezbytné ovládnout umění výkladu výkladu – podříditi interpretaci vlastní interpretaci, dovolit jí, aby řekla svoje, nerušeně a svobodně promluvíla, a přimět ji, aby sdělila i to, co skrývá, ponechává na později, zatajuje, nebo, jak tomu někdy bývá, si sama neuvědomuje.

Mistr slova Kožmínova formátu si může dovolit rozehrát tuto vícenásobnou interpretační hru na několika rovinách, které jsou při vši své provázanosti a propojenosti vždy zřetelně sledovatelné a svébytné. Zkušenost s Patočkou a jeho střípkovitou filosofií je jen jedna z nich a nejsem si úplně jistý, zda se nestala modelovou hlavně z dávné a hluboké úcty žáka k učiteli. Je tu totiž neméně hluboká zkušenost s Rádlem, filosofem pro Kožmína stále z nejlákavějších; s Ricoeuem, který je s to postavit nás v kterýkoli moment výkladu do interpretačního konfliktu; s poststrukturalismem a dekonstrukcí, která se vrýpla do Kožmínových průhledů silněji, než dávají najevo; s Karlem Hynkem Máchou, s nímž se Kožmín vždy pohyboval v nehlubších souvislostech moderního evropského myšlení.

Otázka, co je pak modelem interpretace interpretací, je nemístná: přinejmenším proto, že o ni tolik neběží. Jak říká německý filosof P. Sloterdijk, už jenom poslední Prušáci a katolíci by našli tu odvahu, aby své vidění věcí považovali za jediné pravé pověření k pravdivému výkladu světa. Modelů interpretace je bezpočet, nemusí se vyznačovat žádnou stálostí, jsou zaměnitelné a nemáme pro ně kánon. Existují pouze určitá hermeneutická pravidla, která nelze obcházet, má-li být řeč o odborném, vědeckém výkladu.

Na kožmínovských (to už je skoro typologické označení) interpretacích Patočkových interpretací si problém interpretace nevyřešíme. Asi bychom o to ani neměli usilovat, protože bychom hledali něco, co neurčují, spíše jen obkružují a nechávají (kožmínovsky) k domýšlení. Co mě na nich zaujalo mnohem víc je způsob, jak mezi současnými patočkovskými interpretačními souhleďdy otevírá Kožmín svůj skutečný průhled. Budeme-li se držet problému interpretace, pak se opravdu obrací gard: orgie patočkovských synoptických výkladů mizí, nastupuje kožmínovský